

Kelfkensbos 38: een voormalig klooster

Kelfkensbos 38: kantoor van de Stichting St. Josephscholen.

Eens stond hier een prachtig herenhuis, later in gebruik als klooster van de broeders van Maria Onbevleete ontvangenis uit Maastricht, ook wel de broeders van Maastricht genaamd. Deze broeders werden naar Nijmegen gehaald om onderwijs te gaan geven.

De onder verdieping met de vier pilasters moet ons doen herinneren aan het klooster dat hier tot september 1944 gestaan heeft. Vaak wordt gedacht dat het pand is verwoest bij het bombardement op Nijmegen van 22 februari 1944. Het is echter ten prooi gevallen aan de vlammen bij de bevrijding van Nijmegen in september 1944. De SS heeft toen vele straten in Nijmegen in brand gestoken, waaronder deze gevelrij aan het Kelfkensbos.

Om de geschiedenis te leren kennen, gaan we terug tot 1877.

De aanloop

Detail van een andere kaart (gekeken zuid naar noord) met in de cirkel het perceel waar het herenhuis (latere klooster) gelegen is.

Nijmegen in vogelvlucht

Kaart van Hendrik Feltman (1610-1670) gemaakt in opdracht van de gemeente Nijmegen (1668)

Vóór 1877 kent Nijmegen geen katholiek onderwijs voor jongens. Er zijn wel particuliere en openbare scholen. Particuliere scholen zijn voor de meeste ouders niet te betalen en voor het openbaar onderwijs moest een klein bedrag aan schoolgeld betaald worden. Veel katholieke ouders leven in armoede, er bestond geen leerplicht en dus moesten de meeste kinderen jong gaan werken om zo wat geld in het huishoudlaasje te brengen.

In de jaren 60 van de vorige eeuw roepen paus en bisschoppen katholieke notabalen op tot het stichten van katholieke scholen. Door gratis onderwijs aan te bieden kunnen de kinderen van arme gezinnen ook naar school.

De Vincentius vereniging, waarin katholieke notabelen actief waren, verdubbelde haar

Huidig logo

inspanningen om in Nijmegen een katholieke school te stichten. Andere steden als Amsterdam, Haarlem en Den Bosch waren al voor gegaan door broeders aan te stellen als onderwijzers. Nijmegen kende al drie zusterscholen (één op de Varkensmarkt, één op de Houtmarkt en één op Kelfkensbos). De broeders van Maastricht worden benaderd om te kijken of zij bereid zijn onderwijs voor jongens te gaan geven.

Vanaf 1872 is er regelmatig contact met de Broeders van Maria Onbevleete Ontvangenis in Maastricht, maar men kon geen belofte doen tot inwilliging van het verzoek, omdat er onvoldoende broeder-onderwijzers waren. In 1877 schrijft Mr. H. ten Barge een pittige brief aan de broederoverste. Hij schakelt ook pastoor Corstiens van de Molenstraat in om de broeders over te halen. In september wordt in alle parochies vanaf de preekstoel meegedeeld dat de broeders van Maastricht in november een jongensschool zullen openen. Het hoofdbestuur in Maastricht spreekt van een “advocatenstreek”.

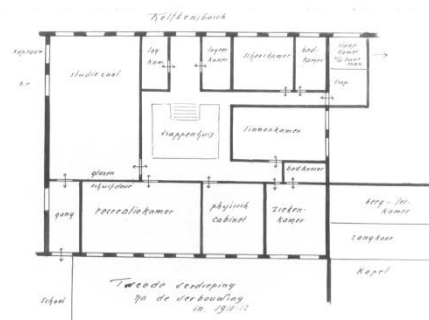
Nu moet zonder financiële steun van de overheid flink wat geld op tafel komen. Nijmegen telde in die tijd ongeveer 23.000 inwoners, waarvan ongeveer 75% katholiek is, maar in grote armoede leeft. Een kleine groep welgestelde notabalen moet nu het geld opbrengen. Kort voor de afkondiging

op de preekstoel was er wel via twee legaten een aanmerkelijk bedrag bij de Vincentius vereniging binnen gekomen: twee maal f 500,--. Daarnaast leeft de verwachting dat na de sloop van de wallen (1875) het inwonertal zal toenemen en daarmee ook het aantal bemiddelden dat zich in Nijmegen wil vestigen.

Concrete plannen

Klooster in 1930

Deze en de voorgaande plattegronden getekend door Dr. Rematus - hulde!!! - leggen vast de indeling van het huis vóór 1900 en vóór en na de verbouwing van 1910-1912.

Plattegrond

11 Oktober 1877 komt algemeen overste, broeder Bernardus, naar Nijmegen. Hij weet van de bekendmaking in de kerken en logeert in de pastorie van de Molenstraatskerk. Daar overlegt hij met pastoor Corstiens en Mr. Ten Barge. Hij spreekt zijn ongenoegen uit over de streek die zijn congregatie is aangedaan, maar wil toch komen tot concrete plannen. Snel moeten er maatregelen worden getroffen: er moet een bestuur komen, schoolruimte, een naam voor de school, een onderkomen voor de broeders, schoolbanken moeten worden besteld, er is geld nodig en inschrijving moet worden geregeld.

De naam St. Josephschool wordt in de eerste vergadering op 16 oktober 1877, ter installatie der commissie, met algemene stemmen aangenomen. Vier kerkbesturen vormen uiteindelijk het bestuur, omdat zij rechtspersoonlijkheid bezitten. Dit blijft zo tot de financiële gelijkstelling van het openbaar en bijzonder onderwijs in 1917. Groen van Prinsterer en later Abraham Kuyper speelden hierin een belangrijke rol. In 1920 kreeg dit voor het lager onderwijs gestalte in de Wet op het Lager Onderwijs.

De naam St. Josephschool valt te verklaren uit het feit dat St. Joseph in 1870 is uitgeroepen tot patroon van de kerk. Men ziet hem vaak afgebeeld met het kleine Kind aan de hand. **(foto)**

Bovengenoemde vergadering vond plaats in het gebouw van de Vincentius vereniging op het Kelfkensbos. Het statige en roemrijke patriciërshuis wordt ter beschikking gesteld als woonruimte voor de broeders.

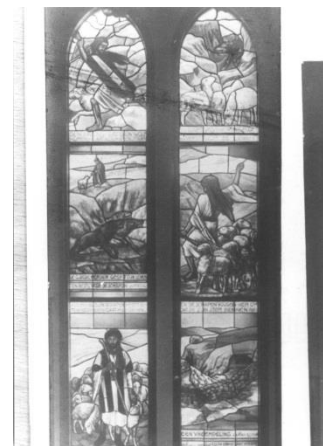

Conversatiezaal

Er wordt afgesproken dat, als de financiën het toelaten, het gebouw aan de stichting zal worden verkocht. En dat gebeurde. Tot op de dag van vandaag zit de Stg. St. Josephscholen in dit gebouw.

Gebrandschilderd raam in de kapel

In het gebouw is ruimte voor twee groepen leerlingen, want meer broeder-onderwijzers kunnen er niet worden vrijgemaakt. Inschrijving is alleen mogelijk voor die jongens die nog geen jongensschool bezoeken en sinds mei de bewaarschool hebben verlaten.

Het is de bedoeling de school te openen op 21 november, de gedenkdag van de oprichting van de congregatie van de broeders. Twee broeders beginnen: Ignatius en Donatius (hoofd der school). Broeder Hilarius is de keukenmeester.

Op 23 november bericht de Gelderlander over die plechtigheid:

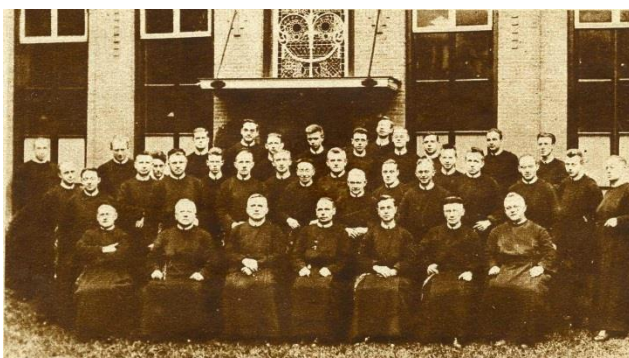
De dag waarnaar zo menig katholiek ouderhart langen tijd haakte, het voorwerp der wenschen onzer ijverige zielzorgers en van allen die het waarachtig heil der jeugd en der maatschappij beoogen, die dag is heden aangebroken: de katholieke jongensschool, gesteld onder de bescherming van den H. Joseph, den patroon der kerk en bestuurd door de Eerw. Broeders der Onbevleete Ontvangenis, werd heden plechtig ingewijd.

De solemnele H. Mis werd dezen morgen opgedragen door den Zeereerw. Heer pastoor der Sint Ignatiuskerk (Corstiens, Molenstraatkerk) geassisteerd door de overige Heeren Pastoors dezer stad met den Hoogeerw. Heer Deken, welke daarvoor een korte, gemoedelijke toespraak hield (.....)

Na de H. Mis, klokslag 11 ure, had de inzegening van het schoollokaal (Kelfkensbosch) plaats onder het zingen van het "Veni Creator" en psalmen. Het is onnoodig te zeggen, dat de kerk goed vol was en de inwijding van het schoolgebouw door den H.E.W. Deken door Nijmeegs priesterschaar en een groot aantal belangstellenden werd bijgewoond. Moge dit waarlijk apostolisch werk, onder aanroeping van Gods H. Naam begonnen, door Zijne kracht ondersteund, rijke vruchten voortbrengen, ook tot voldoening der Eerw. Broeders, bestuurders, onzer Eerw. Geestelijkheid en alle voorstanders en bevorderaars en bewonderaars der St. Josephschool.

Bij de inwijding van de school waren geen kinderen aanwezig.

Aangezien timmerman Kerkhof de bestelde banken niet op tijd kan afleveren, krijgen de 66 aangemelde leerlingen pas op 29 november hun eerste les.

Groepsfoto broeders uit 1927

Hoewel gratis armenonderwijs het hoofddoel was, begonnen de broeders met een burgerschool (schoolgeld f18) en een tussenschool (f8). Pas toen ze uit die scholen voldoende inkomsten hadden, openden zij in 1885 de armenschool.

Klassenfoto

Samen namen deze drie scholen met hun speelplaatsen een groot deel van het binnenterrein tussen Kelfkensbos, Hertogstraat en Derde Walstraat in beslag. Ze hadden elk een eigen ingang: de burgerschool aan de

School aan de Derde Walstraat

Hertogstraat, de tussenschool aan het Kelfkensbos en de armenschool aan de Derde Walstraat.

Het einde van een monumentaal pand

Zoals bij aanvang van dit stuk reeds beschreven kwam het einde van het klooster van de broeders van Maastricht bij de bevrijding van Nijmegen in september 1944. Als onderdeel van Operatie Market Garden moest de Waalbrug in handen van de geallieerden vallen teneinde op te kunnen rukken naar Arnhem. Zoals bekend is dit laatste doel helaas niet gehaald.

In Nijmegen werd vanaf 17 september hevig gevochten, waarbij door de SS verschillende straten in het centrum in brand werden gestoken. Hierdoor werden ook de panden aan de St. Jorisstraat en het Kelfkensbos getroffen.

Vorgevel

Achtergevel

Alles wat nog herinnert aan dit prachtige pand zijn de vier pilasters van het huidige gebouw op nummer 38 waarin de Stichting St. Josephscholen is gehuisvest.

Iets links van het midden het bestuur bureau van de Stichting Sint Josephscholen met de vier pilasters die nog herinneren aan het voormalige klooster.

De stichting heeft 13 scholen in Nijmegen en nieuwbouw van basisschool “de Boomgaard” in Nijmegen noord is inmiddels voltooid en is op 24 augustus in gebruik genomen.

Bronnen:

- De Josephscholen 1877 – 2002, Jos Beke
- Opkomst en ondergang van Oppidum Batavorum, hoofdplaats van de Bataven: opgravingen op de St. Josephhof in Nijmegen, Harry van Enkevort
- Foto's: Regionaal Archief Nijmegen